

Zpráva ze služební cesty do SRN

Místo:

Berlín, Postupim: Spolkový archiv v Berlíně (Bundesarchiv Berlin) a Braniborský zemský hlavní archiv v Postupimi (Brandenburgisches Landeshauptarchiv Potsdam)

Termín cesty:

24. – 28. 8. 2009

Účel cesty:

Archivní výzkum k problematice nuceného pracovního nasazení Čechů z Protektorátu Čechy a Morava v Říši

(Uskutečněno v rámci projektu „Zwangseinsatz der tschechischen Bevölkerung des Protektorats Böhmen und Mähren in der Zeit der NS-Besatzung“ - řeš. dr. Kokošková, dr. Pažout a Mgr. Sedláková)

Účastníci cesty:

PhDr. Jaroslav Pažout, Ph.D. a Mgr. Monika Sedláková, pracovníci 3. oddělení Národního archivu

Zprávu podávají:

PhDr. Jaroslav Pažout, Ph.D. a Mgr. Monika Sedláková

Datum vyhotovení:

30. srpna 2009

Podpis ředitelky archivu:

Část všeobecná

Služební cestu jsme zahájili 24. srpna 2009 v 8.40 hodin v Praze na nádraží Holešovice (M. Sedláková) a 8.38 na nádraží v Liberci (J. Pažout). Do vlaku EC 176, který vyjel z Prahy, přistoupil J. Pažout v Drážďanech-Novém Městě v 11.12 hod. Do Berlína na nádraží Südkreuz jsme dorazili společně ve 13.15 hodin.

Ubytování jsme měli bezplatně zajištěno v objektu Spolkového archivu v Berlíně-Lichterfelde (Finckensteinallee 63).

Z Berlína odjel J. Pažout ve čtvrtek 27. srpna ve 14.35 hodin vlakem EC 379, do Prahy–Holešovic dorazil v 19.18 hod. M. Sedláková odjela z Berlína stejným vlakem o den později, v pátek 28. srpna, do Prahy-Holešovic došla také v 19.18 hod.

Část odborná

Výzkum k problematice nuceného pracovního nasazení Čechů z Protektorátu Čechy a Morava v Říši v období německé okupace jsme provedli ve dvou archivech – ve Spolkovém archivu v Berlíně-Lichterfelde (Bundesarchiv Berlin-Lichterfelde) a v Braniborském zemském hlavním archivu v Postupimi (Brandenburgisches Landeshauptarchiv Potsdam).

Ve Spolkovém archivu jsme již studovali při naší služební cestě v únoru 2009, nyní jsme tedy pouze dokončili rešerši studií materiálů z fondu Říšského ministerstva práce (Reichsarbeitsministerium). Jednalo se zejména o souhrnná hlášení o náladách mezi zahraničními dělníky nasazenými v Říši, která ovšem obsahují pouze minimum informací o protektorátních příslušnících, a dále o dokumenty týkající se pracovního nasazení v Říšské župě Sudety, včetně jeho ovlivňování národnostní politikou vedení župy ve vztahu k Čechům.

Ve Spolkovém archivu jsme měli možnost prostudovat též kopie několika ruských inventářů k fondům některých říšských úřadů, které byly jako trofejní vyvezeny Rudou armádou na sklonku 2. světové války do SSSR a v současné době jsou uloženy v Ruském vojenském státním archivu v Moskvě. Vesměs jde o torza fondů, jejichž podstatné části spravuje Spolkový archiv, např. Pověřenec pro čtyřletý plán (Beauftragter für den Vierjahresplan) nebo Říšské ministerstvo práce (Reichsarbeitsministerium). Zásadní výjimku představuje zřejmě fond Říšské ministerstvo hospodářství (Reichswirtschaftsministerium),

jehož jedna velká část se nachází v Berlíně a druhá v Moskvě. Inventář k ruské části tohoto fondu nemá bohužel Spolkový archiv k dispozici.

Výzkum v Braniborském zemském hlavním archivu v Postupimi nám ulehčila podobně jako v Zemském archivu v Berlíně existence zvláštního inventáře k materiálům o nuceném pracovním nasazení v letech 1939-1945 uloženým v tomto archivu (Zwangsarbeit in der Provinz Brandenburg 1939-1945. Spezialinventar der Quellen im Brandenburgischen Landeshauptarchiv, vyd. 1998 a dodatky k němu z roku 2005). Vybrané dokumenty pocházejí zejména z podnikových fondů (např. Bastfaser GmbH Fehrbellin, Kurmärkische Zellwolle und Zellulose AG Wittenberge, Ilse-Bergbau AG) a v menší míře také např. z fondů úředních okresů (např. Amtsbezirk Gross Köris, Amtsbezirk Grossräschen). Jde často o různá hlášení pobytu cizinců včetně Čechů na území Braniborska, a to již od roku 1939, či přímo o policejní pobytové přihlášky jednotlivých osob. Běžná je korespondence braniborských firem týkající se povolení dovolených zahraničním dělníkům a zajištění jejich následného návratu na pracoviště. Velmi zajímavý dokument představuje mj. oběžník Pruského zemského lesního úřadu podřízeným krajským úřadům zjišťující v únoru 1942 zájem o české lesní dělníky. Ve fondech státních zastupitelství při zemských soudech se nacházejí rovněž trestní spisy Čechů pracujících v Braniborsku, kteří byli stíháni např. pro porušení pracovní smlouvy, nedovolený přechod hranic, ale též krádeže. Tyto spisy však podléhající ochraně osobních údajů a proto jsme je nedostali ke studiu. Objednali jsme kopie několika nejzajímavějších dokumentů, které využijeme v našem projektu.

Závěr

Touto služební cestou byla dokončena rešerše ve Spolkovém archivu v Berlíně a v Braniborském zemském hlavním archivu v Postupimi. Vzhledem k tomu, že již v únoru 2009 byl uskutečněn výzkum v Zemském archivu v Berlíně a ve státních a podnikových archivech v Mnichově, zbývá z plánovaných služebních cest do německých archivů provést výzkum již pouze v Saském hlavním státním archivu v Drážďanech a jeho pobočkách.